MEJDS. 2018; 8:68.
Published online 2019 March. **Research Article**

Comparison of humor styles and social skills between high school students with and without specific learning disability disorder

Mohammad Ghaderi Rammazi[1], Fereshteh Baezzat[2], *Hamidreza Dehghan[3]

Author Address
1. MA in General Psychology, Farhangian University, Kerman, Iran;
2. Associate professor of psychology, Faculty of humanities and social sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran;
3. PhD. Candidate of educational Psychology, Mazandaran University, Babolsar, Iran.
***Corresponding Author Address:** Mazandaran University, Babolsar, Iran.
***E-mail:** hamiddehghan313@yahoo.com

Received: 2016 October18 **Accepted:** 2016 Devember13

Abstract

Objective: Specific learning disability has become the umbrella term for mathematics, reading and written expression disorders in updated DSM-5S. This disorder always has shown itself as a responsible factor in many kinds of academic problems. In addition to enormous academic problems, the disorder can cause many defects in students' social relationships, especially taking an appropriate humor style. Therefore, it seems there is some differences between students with specific learning disability disorder and normal students. Because of the importance of the issue, aim of this study was to compare humor styles and social skills between high school students with and without specific learning disability disorder.

Methods: The study design was descriptive and a causal-comparative type. All normal and learning-disabled high school male students of Kerman city (southeastern, Iran) constituted the study population. Eighty students (40 with and 40 without specific learning disability disorder) were selected through convenient sampling method as sample members. All the learning-disabled subjects were met the DSM-5 diagnostic criteria for the specific learning disability disorder. Furthermore, In order to comply with ethical principles, informed consent was obtained from participants and as the participation in the study was completely arbitrary; subjects could withdraw from the study whenever they wished. A diagnostic interview, Raven's IQ test, Colorado learning difficulties (CLDQ), Matson's social skills, and Martin's humor styles (HSQ) questionnaires were utilized for data collection. The Persian version of each instrument enjoys an acceptable validity and reliability and each of them has been used in many studies conducted in Iran. Before compare the students, Kolmogorov–Smirnov test was used to assess the normality of the distribution and Box's and Leven's test was used to assess the homogeneity of variance-covariance matrices. All the data were analyzed using SPSS software (V. 22), through Multivariate analysis of variance (MANOVA) test.

Results: Mean scores of students with specific learning disability disorder in the social skills were significantly lower than normal students were (p<0.001). Meanwhile, the mean scores of students with the specific learning disability disorder were lower than normal students were in self-enhancing humor style (p=0.043), they scored higher mean scores in aggressive (p=0.025) and Self-defeating humor styles (p=0.046). The result also showed that the differences between two groups of the students in the affiliative humor style was not significant (p=0.303). These findings signify that the students with specific learning disability disorder in comparison to the normal students have had a worse condition in perceiving and expressing the social skills. Moreover, they also have preferred negative humor styles such as aggressive and Self-defeating, instead of choosing a positive humor style such as self-enhancing, which is considered as an adaptive humor style.

Conclusion: Regarding the fact that having effective contacts with peers, and being socially accepted by them is a good predictor for students' future academic and social competence, and as the students with specific learning disability disorder have critical defects in employing the healthy humor styles and social skills, paying attention to these variables is of paramount importance.

Keywords: Humor styles, Social skills, Specific learning disability.

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.20.5]

Copyright © 2016, MEJDS. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

مجله مطالعات ناتوانی ۱۳۹۷؛ (۸):۶۸.

انتشار برخط اسفندماه ۹۷ مقاله پژوهشی اصیل

مقایسهٔ سبک‌های شوخ‌طبعی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان با و بدون اختلال یادگیری خاص مقطع متوسطه

محمد قادری رمازی[۱]، فرشته باعزت[۲]، *حمیدرضا دهقان[۳]

توضیحات نویسندگان

۱. کارشناس ارشد روان‌شناسی، دانشگاه فرهنگیان، کرمان، ایران؛

۲. دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشکدهٔ علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران؛

۳. دانشجوی دکترای روان‌شناسی تربیتی، دانشکدهٔ علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

***آدرس نویسنده مسئول:** بابلسر، دانشگاه مازندران، دانشکدهٔ علوم انسانی و اجتماعی.

***رایانامه:** hamiddehghan313@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۷/۲۷؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۳۹۵/۹/۲۳

چکیده

زمینه و هدف: پژوهشگران اذعان دارند رشد مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص درمقایسه با دانش‌آموزان عادی در بسیاری از جهات با مشکل روبه‌رو است. ازاین‌رو پژوهش حاضر با هدف مقایسهٔ سبک‌های شوخ‌طبعی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان با و بدون اختلال یادگیری خاص در مقطع متوسطه انجام شد.

روش‌بررسی: روش این پژوهش توصیفی از نوع علی‌مقایسه‌ای بود. جامعهٔ آماری پژوهش را تمامی دانش‌آموزان پسر دارای اختلال یادگیری خاص و دانش‌آموزان عادی دورهٔ متوسطه شهر کرمان تشکیل دادند. ۸۰ آزمودنی (۴۰ دانش‌آموزبااختلال یادگیری خاص و ۴۰ دانش‌آموز عادی) به‌صورت نمونه‌گیری تصادفی‌خوشه‌ای چندمرحله‌ای به‌عنوان اعضای نمونه انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از آزمون هوش ریون و پرسشنامه‌های مهارت‌های اجتماعی ماتسون و همکاران (۱۹۸۳) و پرسشنامهٔ سبک‌های شوخ‌طبعی مارتین و همکاران (۲۰۰۳) استفاده شد. برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها نیز، تحلیل واریانس چندمتغیری به‌کار رفت.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که میانگین نمرات مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص کمتر از دانش‌آموزان عادی بود ($p<۰/۰۰۱$). همچنین میانگین نمرات دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص در مؤلفهٔ سبک شوخ‌طبعی خودافزاینده کمتر از دانش‌آموزان عادی به‌دست آمد ($p=۰/۰۴۳$) و دانش‌آموزان اختلال یادگیری خاص در مؤلفه‌های سبک شوخ‌طبعی پرخاشگرانه ($p=۰/۰۲۵$) و خودکاهنده ($p=۰/۰۴۶$) نمرات بیشتری را کسب کردند.

نتیجه‌گیری: باتوجه به اینکه داشتن ارتباط مؤثر با همسالان (مهارت‌های اجتماعی صحیح) و پذیرش ازسوی آنان برای تمامی دانش‌آموزان به‌ویژه دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص پیش‌بینی‌کنندهٔ خوبی از شایستگی تحصیلی و اجتماعی آتی آنان محسوب می‌شود و همچنین دانش‌آموزان بااختلال یادگیری خاص در کاربرد سبک شوخ‌طبعی سالم و مهارت‌های اجتماعی مطلوب با مشکل مواجه هستند، لزوم توجه به متغیرهای مذکور امری بسیار مهم و حیاتی است.

کلیدواژه‌ها: سبک‌های شوخ‌طبعی، مهارت‌های اجتماعی، اختلال یادگیری خاص.

حق انتشار محفوظ است © **۱۳۹۵، مجله مطالعات ناتوانی**. این یک مقاله با دسترسی آزاد است که تحت مجوز اختیار_غیرتجاری ۴/۰ بین‌المللی (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.fa) منتشر شده است که به شما اجازه می‌دهد که مواد منتشر شده در این مقاله را با شرط ارجاع مناسب به نسخهٔ اصلی، به‌طور غیرتجاری نسخه‌برداری و توزیع کنید.

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.20.5]

۱ مقدمه

آخرین نسخهٔ راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی (DSM-5)[1]، همهٔ دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری را واجد یک‌مشخصه و تحت‌عنوان دانش‌آموزان دارای «اختلال یادگیری خاص» می‌شناسد (۱). نسخهٔ مذکور، اختلال یادگیری خاص را اختلالی عصبی‌رشدی با منشأ زیستی می‌داند که موجب نابهنجاری‌هایی در سطح شناختی می‌شود و شیوع آن را در کودکان مدرسه‌ای بین ۳تا۱۷/۵ درصد تخمین زده است (۲). پژوهشگران اذعان دارند رشد و تحول این دسته از دانش‌آموزان درمقایسه با دانش‌آموزان عادی در بسیاری از جهات با مشکل روبه‌رو است. رشد مهارت‌های اجتماعی و به‌ویژه نحوهٔ برقرارسازی ارتباط با دیگران یکی از جنبه‌هایی است که در این دانش‌آموزان آسیب‌دیده مشاهده می‌شود (۳،۴). درواقع باوجود اهمیت فزایندهٔ مهارت‌های اجتماعی در رشد و تحول کودکان، فراگیری این مهارت در دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص به‌شکل مطلوبی صورت نمی‌گیرد (۳،۵). نقص در پردازش اطلاعات اجتماعی، مهارت‌های بین‌فردی ضعیف، تنهایی، پرخاشگری، ازهم‌گسیختگی در روابط بین‌فردی، مشکلات سازگاری از هر دو نوع درونی‌بیرونی و سطوح ضعیف رفتارهای اجتماعی مثبت از مشکلات بسیار رایجی است که کودکان دارای اختلال یادگیری خاص با آن روبه‌رو هستند (۳).طبق پژوهش‌های انجام‌شده، نقص مهارت‌های اجتماعی در دوران کودکی با مشکلات هیجانی و اجتماعی بعدی مرتبط است (۶) و می‌تواند در سنین نوجوانی به پیامدهای نامطلوبی همچون مشکلات سازگاری، ترک تحصیل، مشارکت در رفتارهای بزهکارانه و درنهایت تهدید سلامت روانی در بزرگسالی منجر شود (۷).

یکی از متغیرهایی که به‌طورمستقیم با ضعف در مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان اختلال یادگیری خاص مرتبط بوده، سبک شوخ‌طبعی[2] آنان است. شوخ‌طبعی مفهومی گسترده و چندوجهی است که به‌صورت گسترده‌ای به کیفیت ارتباط‌ها و هیجان‌هایی که از این ارتباط‌ها فراخوانی می‌شوند و تمایل به پاسخ‌گویی توأم با پذیرابودن در انواع موقعیت‌ها اشاره می‌کند (۸). تأثیرات مثبت شوخ‌طبعی نه‌تنها بر افزایش عزت‌نفس و روابط اجتماعی، بلکه بر درستکاری، صمیمی‌بودن، همدلی، سرزندگی، خوش‌بینی و رضایت از حمایت اجتماعی به‌اثبات رسیده است. شوخ‌طبعی، درد جسمی و ذهنی را کاهش می‌دهد و پیامدهای مثبتی دربردارد که از آن میان می‌توان به خشنودی، رضایت‌مندی، سازگاری با ناتوانی‌های جسمی، رضایت از زندگی، مقابله با استرس و محافظت شخص دربرابر بیماری اشاره کرد (۹).تا زمان انجام پژوهش حاضر در ارتباط با تفاوت دانش‌آموزان عادی و دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص در اتخاذ و به‌کارگیری سبک‌های مختلف شوخ‌طبعی، پژوهش مستندی یافت نشد؛ اما مطالعات موجود نشان می‌دهد دانش‌آموزان شوخ‌طبع و به‌ویژه آنان که از سبک‌های شوخ‌طبعی سازگارانه استفاده می‌کنند از شادمانی و نشاط و سلامت بهتری برخوردار بوده و در یادآوری مطالب آموخته‌شده عملکرد بهتری دارند (۱۰).

مطالعهٔ پیشینهٔ پژوهشی موجود نشان می‌دهد چنانچه دانش‌آموزی قادر باشد سبک شوخ‌طبعی مثبت (سازگار) را به‌کار گیرد و از سبک شوخ‌طبعی منفی (ناسازگار) احتراز کند، می‌توان هم مهارت اجتماعی و هم سلامت روانی بیشتری را برای او متصور بود. ویانا و همکاران (۱۱) بیان کردند کودکان مبتلا به اختلال یادگیری ممکن است کودکانی تنبل، بی‌انگیزه، لجوج، دشوار با نارسایی‌های ذهنی درنظر گرفته شوند که باعث ناامیدی و تنش و ناراحتی خود این کودکان یا والدین آن‌ها می‌شود. براساس تحقیقات، دانش‌آموزانی که از اختلال یادگیری رنج می‌برند به‌وسیلهٔ همسالان خود افرادی غیراجتماعی، نگران، غمگین، وحشت‌زده، مضطرب و عصبی و افرادی که هرگز اوقات خوبی ندارند، توصیف شده و سرزندگی در دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص کمتر از گروه عادی است (۱۲). ازاین‌رو این کودکان به‌میزان بیشتری مستعد ابتلا به انواع مشکلات جسمی و روانی و ضعف در برقراری ارتباط با همسالان هستند (۱۳).

باتوجه به اینکه داشتن ارتباط مؤثر با همسالان مانند مهارت‌های اجتماعی صحیح و سبک شوخ‌طبعی سالم و پذیرش ازسوی آنان برای تمامی دانش‌آموزان به‌ویژه دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص پیش‌بینی‌کنندهٔ خوبی از شایستگی تحصیلی و اجتماعی آتی آنان محسوب می‌شود، هدف پژوهش حاضر کشف تفاوت متغیرهای مذکور میان دانش‌آموزان با و بدون اختلال یادگیری خاص است.

۲ روش بررسی

پژوهش حاضر توصیفی از نوع علی‌مقایسه‌ای بود. جامعهٔ آماری این پژوهش عبارت از تمامی دانش‌آموزان پسر دارای اختلال یادگیری خاص و پسران عادی دورهٔ متوسطهٔ شهر کرمان در سال تحصیلی ۹۴ـ۱۳۹۳ بود. باتوجه به اینکه اغلب محققان در تحقیقات مقایسه‌ای وجود حداقل ۲۰ آزمودنی را در هر گروه مقایسه‌شده، توصیه کرده‌اند (۱۴)، در این پژوهش، به‌منظور اعتباربخشی به یافته‌های پژوهش، با افزایش دو برابری این مقدار، نمونهٔ پژوهش به حجم ۸۰ نفر (۴۰ دانش‌آموز عادی و ۴۰ دانش‌آموز ناتوان یادگیری) بود که با روش نمونه‌گیری تصادفی‌خوشه‌ای چندمرحله‌ای تعیین شد. تمامی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص براساس ملاک‌های تشخیصی راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی (DSM-5) انتخاب شدند. بدین‌منظور، در طی مصاحبهٔ بالینی که با دانش‌آموزان صورت گرفت، چک‌لیست علائمی که برای تشخیص اختلال ناتوانی یادگیری خاص لازم بود، توسط محققان تهیه و هر دانش‌آموز به‌وسیلهٔ چک‌لیست مذکور ارزیابی شد. همچنین به‌جهت بررسی نرمال‌بودن هوش‌بهر آزمودنی‌ها از آزمون هوش استفاده شد. به‌منظور رعایت اصول اخلاقی، مشارکت در پژوهش کاملاً اختیاری بوده و با جلب رضایت آزمودنی‌ها انجام شد. به‌علاوه، جهت اطمینان از صحت پاسخ‌دهی آزمودنی‌ها، پرسشنامه‌ها بدون نام تهیه شده و در اختیار دانش‌آموزان جهت تکمیل‌کردن قرار گرفت.

[1]. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (fifth edition)

[2]. Humor Style

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.20.5]

برای جمع‌آوری دادها از ابزار زیر استفاده شد.

۱. مصاحبهٔ بالینی ساختاریافته[1]: مصاحبهٔ بالینی انجام‌شده در این پژوهش به‌منظور تشخیص و شناسایی دقیق دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص صورت گرفت. بدین‌منظور چک‌لیست تدوین‌شده که دربردارندهٔ علائم اختلال یادگیری نظیر مشکل در خواندن کلمات، آهسته‌خوانی، با تردیدخوانی، درک معنای کلمات، هجی‌کردن، استدلال ریاضی و... بود، برای تمامی دانش‌آموزان به‌اجرا درآمد. تشخیص اختلال یادگیری دانش‌آموز منوط به تأییدشدن علائم در چک‌لیست مذکور بود.

۲. آزمون هوش ریون[2]: به‌منظور اطمینان از طبیعی‌بودن هوش‌بهر دانش‌آموزان دارای تشخیص اختلال یادگیری خاص از آزمون هوش ریون استفاده شد. این آزمون را ریون برای گروه سنی ۹تا۱۸ سال ساخت. آزمون ۶۰ آیتم دارد که به هر دو روش انفرادی و گروهی اجراشدنی است. برای هر پاسخ صحیح، نمرهٔ یک و برای پاسخ غلط نمرهٔ صفر تعلق می‌گیرد. در پایان تعداد پاسخ‌های صحیح با یک‌دیگر جمع شده و نمرهٔ خام آزمودنی در آزمون به‌دست می‌آید. با دردست‌داشتن نمرهٔ خام در آزمون و سن آزمودنی، رتبهٔ درصدی و هوش‌بهر وی از جدول مربوط استخراج می‌شود. ضرایب اعتبار و روایی این آزمون در پژوهش‌های مختلف و در جوامع مختلف رضایت‌بخش گزارش شده است (۱۵). رحیمی در سال ۲۰۰۶ در پژوهشی که روی ۷۰۷ آزمودنی انجام داد، ضرایب همبستگی آن را با آزمون هوشی وکسلر ۰/۷۳ و ضریب توانایی اعتماد آن را به‌شیوهٔ بازآزمایی ۰/۹۱ گزارش کرد (۱۶).

۳. مقیاس ارزیابی مهارت‌های اجتماعی ماتسون[3]: مقیاس مهارت‌های اجتماعی را ماتسون و همکاران (۱۷) به‌منظور سنجش مهارت‌های اجتماعی کودکان‌ونوجوانان تهیه کردند که دارای ۵۶ گویه است. این مقیاس، حیطهٔ مهارت‌های اجتماعی مناسب (۱۸ سؤال)، رفتارهای غیراجتماعی (۱۰ سؤال)، پرخاشگری (۱۰ سؤال)، برتری‌طلبی (۵ سؤال) و رابطه با همسالان (۸ سؤال) را روی مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) اندازه‌گیری می‌کند و ۵ سؤال نیز مربوط به معلم است. یوسفی و خیّر (۱۸) پایایی این ابزار را از هر دو روش ضریب آلفای کرونباخ و تصنیف[4] ۰/۸۶ گزارش کردند.

۴. پرسشنامهٔ سبک‌های شوخ‌طبعی[5]: پرسشنامهٔ خودسنجی را مارتین و همکاران ساختند و دارای ۳۲ سؤال و مقیاس هفت‌درجه‌ای از «کاملاً موافقم» تا «کاملاً مخالفم» است (۱۹). دو نوع اصلی شوخ‌طبعی به‌وسیلهٔ این ابزار اندازه‌گیری می‌شود: سبک شوخ‌طبعی مثبت (سازگار) که از دو بُعد شوخی خودافزا[6] و شوخی پیوندجویانه[7] و سبک شوخ‌طبعی منفی (ناسازگار) که از دو بُعد شوخی پرخاشگرانه[8] و شوخی خودکاهنده[9] تشکیل شده است. هرکدام از چهار بُعد مذکور شامل ۸ سؤال است که آزمودنی باید به آنان پاسخ دهد (۹،۲۰). روایی این پرسشنامه در پژوهش‌های خارجی بررسی و تأیید شده است (۹). در ایران نیز در پژوهشی که گلستانه (۱۰) انجام داد روایی پرسشنامه ازطریق همبسته‌کردن آن با پرسشنامهٔ سلامت روان محاسبه شده و ضرایب همبستگی به‌دست‌آمده برای چهار سبک شوخ‌طبعی خودافزا، پیونددهنده، پرخاشگرانه و خودکاهنده به‌ترتیب ۰/۱۶، ۰/۱۷، ۰/۰۴ـ و ۰/۰۲ـ بیان شد که تمامی ضرایب مذکور معنادار بود ($p<0/05$). گلستانه پایایی این ابزار را به‌روش بازآزمایی[10] ارزیابی کرد و آن را برای خرده‌مقیاس‌های خودافزا، پیوندجویانه، پرخاشگرانه و خودکاهنده، به‌ترتیب ۰/۷۸، ۰/۷۴، ۰/۷۶ و ۰/۷۹ گزارش نمود.

برای جمع‌آوری داده‌ها، بعد از انجام هماهنگی‌های لازم و آشنایی با دانش‌آموزان و کسب اجازه از دانش‌آموزان و مسئولان مدرسه، پرسشنامه‌های پژوهش در اختیار دانش‌آموزان قرار گرفت. جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش به‌صورت گروهی، تحت‌نظر پژوهشگران و در همان محل تحصیل دانش‌آموزان انجام شد. تجزیه‌وتحلیل داده‌ها نیز با استفاده از آزمون‌های تی‌مستقل و تحلیل واریانس چندمتغیری (MANOVA) و توسط نسخهٔ ۲۲ نرم‌افزار آماری SPSS صورت گرفت.

۳ یافته‌ها

میانگین سنی و انحراف استاندارد سن برای دانش‌آموزان عادی به‌ترتیب ۱۴/۳ و ۲/۲ و برای دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص به‌ترتیب ۱۴/۸۶ و ۱/۹۴ مشاهده شد. براساس برآورد مسئولان مدارس، وضعیت اقتصادی خانواده ۲۰درصد از دانش‌آموزان عادی، خوب، ۵۶درصد از آنان متوسط و ۲۴ درصد ضعیف بود. این نسبت برای دانش‌آموزان دارای ناتوانی یادگیری خاص به‌ترتیب ۲۷/۶درصد و ۴۵/۵درصد و ۲۶/۹ درصد به‌دست‌آمد.

جدول ۱. بررسی تفاوت هوش‌بهر دانش‌آموزان عادی و دانش‌آموزان دارای ناتوانی یادگیری خاص با استفاده از آزمون تی‌مستقل

متغیر	گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آزمون t	مقدار p
هوش‌بهر	عادی	۴۰	۱۰۳/۴۰	۷/۱	۰/۶۵	۰/۵۲
	ناتوانی یادگیری	۴۰	۱۰۲/۳۳	۷/۶		

قبل از اجرای آزمون تی و به‌جهت بررسی برقراری پیش‌فرض آزمون‌های پارامتریک، از آزمون باکس و لوین استفاده و ملاحظه شد که شرط

1. Structured clinical interview
2. Raven IQ Test
3. The Matson evaluation of social skills test
4. Split– half
5. Humor Styles Questionnaire
6. Self- enhancing humor
7. Affiliative humor
8. Aggressive humor
9. Self-defeating humor
10. Test-retest

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.20.5]

همگنی ماتریس‌های واریانس/کوواریانس برقرار است (F=۰/۳۷۸۸؛ p=۰/۰۸۱). براساس نتایج آزمون تی (جدول ۱)، تفاوت هوشی بین دانش‌آموزان عادی و دانش‌آموزان دارای ناتوانی یادگیری خاص معنادار نبود (t=۰/۶۵؛ p=۰/۵۲)؛ بنابراین هرگونه تفاوت مشاهده‌شدنی بین دو گروه دانش‌آموزان از توان ذهنی آنان مستقل خواهد بود. سپس، باتوجه به نرمال‌بودن توزیع داده‌ها مطابق آزمون کولموگروف‌اسمیرنو ف[1] ، از آزمون پارامتریک تحلیل واریانس چندمتغیره[2] (MANOVA) جهت مقایسه بین دو گروه آزمودنی در متغیرهای مطالعه‌شده استفاده شد. نتایج آزمون لامبدای ویلکز[3] نشان داد که اثر گروه بر ترکیب سبک‌های شوخ‌طبعی و مهارت‌های اجتماعی میان دانش‌آموزان عادی و دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص معنادار بوده است (p<۰/۰۰۱ و F=۱۵/۶۷ و ۰/۷۸=لامبدای ویلکز). این امر بیانگر آن است که بین دانش‌آموزان عادی و دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص حداقل در یکی از متغیر سبک‌های شوخ‌طبعی و مهارت‌های اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد. نتایج بررسی این فرض در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. نتایج حاصل از مقایسهٔ سبک‌های شوخ‌طبعی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان با و بدون اختلال یادگیری خاص مقطع متوسطه

متغیر	دانش‌آموزان	میانگین	انحراف استاندارد	F	مقدار p
مهارت‌های اجتماعی	عادی	۳۴/۸۴	۷/۳۰	۹۳/۹۵	<۰/۰۰۱
	اختلال یادگیری خاص	۱۶/۳۴	۷/۹۵		
سبک شوخ‌طبعی پیوندجویانه	عادی	۲۳/۰۳	۶/۸۴	۱/۰۷	۰/۳۰۳
	اختلال یادگیری خاص	۲۱/۲۲	۷/۱۲		
سبک شوخ‌طبعی خودافزا	عادی	۲۳/۰۹	۷/۲۹	۴/۲۵	۰/۰۴۳
	اختلال یادگیری خاص	۱۸/۹۷	۸/۶۵		
سبک شوخ‌طبعی پرخاشگرانه	عادی	۱۸/۲۲	۵/۴۵	۵/۲۷	۰/۰۲۵
	اختلال یادگیری خاص	۲۲/۲۸	۸/۳۸		
سبک شوخ‌طبعی خودکاهنده	عادی	۱۷/۷۵	۶/۲۷	۱/۷۳	۰/۰۴۶
	اختلال یادگیری خاص	۲۰/۲۸	۸/۸۸		

جدول ۲ نشان می‌دهد میانگین نمرات دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص در دو متغیر مهارت‌های اجتماعی (p<۰/۰۰۱) و سبک شوخ‌طبعی خودافزا (p=۰/۰۴۳) کمتر از دانش‌آموزان عادی و در دو متغیر سبک شوخ‌طبعی پرخاشگرانه (p=۰/۰۲۵) و سبک شوخ‌طبعی خودکاهنده (p=۰/۰۴۶) بیشتر از دانش‌آموزان عادی بوده است.

۴ بحث

هدف پژوهش حاضر مقایسهٔ سبک‌های شوخ‌طبعی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان با و بدون اختلال یادگیری خاص در مقطع متوسطه بود. براساس یافتهٔ اول این پژوهش، در متغیر مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص عادی به‌طور معناداری نمرهٔ کمتری از دانش‌آموزان عادی به‌دست آوردند. این نتایج با یافته‌های باومینگر و کیمهی‌کایند (۳) و سلیمانی و همکاران (۵) همسوست. مهارت‌های اجتماعی مجموعه رفتارهای آموخته‌شده‌ای است که فرد را قادر می‌سازد با دیگران رابطهٔ اثربخش داشته باشد و از واکنش‌های نامعقول اجتماعی خودداری کند (۵). همکاری، مشارکت با دیگران، کمک‌کردن، آغازگر رابطه بودن و قدردانی نمونه‌هایی از مهارت‌های اجتماعی هستند که در دوران کودکی و به‌ویژه در تعامل با همسالان آموخته می‌شوند. بررسی‌های متعدد نشان می‌دهد کودکانی که عملکرد تحصیلی ضعیفی دارند به‌راحتی توسط همسالان خود پذیرش نمی‌شوند و درمعرض طرد ازسوی همکلاسی‌ها قرار می‌گیرند (۳،۵). طردشدن ازطرف همکلاسی‌ها موجب می‌شود که این کودکان از یادگیری مهارت‌های مذکور محروم شوند (۵)؛ درنتیجه مهارت‌های اجتماعی مناسب، رفتارهای اجتماعی ازقبیل داشتن ارتباط دیداری با دیگران، مؤدب‌بودن و اشتیاق تعامل با دیگران، به‌صورت مفید و مؤثر در این دسته از دانش‌آموزان شکل نمی‌گیرد (۴). ازاین‌رو مشکلات کودکان دارای اختلال ناتوانی یادگیری خاص در پی ضعف در مهارت‌های اجتماعی، هم درزمینهٔ برقراری ارتباط با دیگران و هم درزمینهٔ یادگیری مطالب درسی تشدید می‌شود.

براساس یافتهٔ دیگر این پژوهش در مؤلفه‌های سبک شوخ‌طبعی خودافزا و پرخاشگرانه و خودکاهنده دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص به‌طور معناداری کمتر از دانش‌آموزان عادی از شوخ‌طبعی خودافزا که ماهیتی سازگارانه داشته، استفاده کردند. درمقابل، دو سبک شوخ‌طبعی پرخاشگرانه و خودکاهنده که ماهیتی ناسازگارانه دارند به‌میزان بیشتری توسط آنان به‌کار گرفته شده است. این نتایج به‌طور غیرمستقیم با گلستانه (۱۰) و مارتین و همکاران (۱۹) همسوست. به‌طورکلی، رابطهٔ بین سبک‌های شوخ‌طبعی سازگارانه و سلامت روان و تأثیر آن بر شادمانی و نشاط دانش‌آموزان از اتفاق‌نظر مطلوبی بین محققان

[1]. Kolmogorov–Smirnov test

[2]. Multivariate analysis of variance

[3]. Wilks' lambda

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.20.5]

برخوردار است. ازسوی‌دیگر یافته‌های پژوهشی، وجود رابطه‌ای مستقیم را بین سبک‌های شوخ‌طبعی ناسازگارانه و مشکلات ارتباطی و میان‌فردی بیان می‌کند (۱۱). سبک شوخ‌طبعی خودافزا به‌عنوان سبک شوخ‌طبعی مثبت (سازگار)، دیدگاه کاملاً خنده‌آور و سرگرم‌کننده‌ای از دنیا به فرد ارائه می‌دهد و با کمک‌کردن به شخص برای پذیرش خود از یک‌سو و آسیب‌نرساندن به دیگران ازسوی‌دیگر، می‌تواند نقش مهمی در کاهش استرس ناشی‌از موقعیت‌های پرتنش داشته باشد. حضورنداشتن درخورتوجه این سبک شوخ‌طبعی در دانش‌آموزان بااختلال ناتوانی یادگیری خاص می‌تواند به متراکم‌شدن استرس ناشی‌از ناکامی‌های تحصیلی، به‌ویژه استرس حاصل از پیشرفت تحصیلی ضعیف، منجر شود.

ازجهت‌دیگر سبک‌های شوخ‌طبعی منفی (ناسازگار) که از دو بُعد شوخی پرخاشگرانه (تقویت خودپندارهٔ خود، بدون توجه به بهزیستی دیگران، به‌عنوان وسیله‌ای برای برتری‌جویی و تمسخر و توهین در روابط اجتماعی با دیگران) و شوخی خودکاهنده (ضایع‌ساختن و تمسخر شوخ‌طبعانهٔ خود برای جلب‌نظر مثبت دیگران و انکار و طفره‌رفتن از شرایط استرس‌زا)، فرآیند اجتنابی متعارض محسوب می‌شود که با روان‌آزردگی، افسردگی، اضطراب و دیگر حالات هیجانی منفی، رابطهٔ مثبت دارد (۹،۲۰).

به‌کارگیری سبک‌های شوخ‌طبعی ناسازگارانه در دانش‌آموزان اختلال یادگیری خاص، مزیتی را جهت کاهش استرس، بهبود خلق و افزایش اعتمادبه‌نفس و کاهش تنهایی و انزوای اجتماعی ایجاد نمی‌کند؛ بلکه کاربرد این نوع سبک‌های شوخ‌طبعی می‌تواند حتی مشکلات اینگونه دانش‌آموزان را تشدید کند.

۵ نتیجه‌گیری

بی‌شک برای تمامی دانش‌آموزان و به‌ویژه دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص، داشتن ارتباط مؤثر با همسالان و پذیرش ازسوی آنان و داشتن روابط اجتماعی موفق، عامل پیش‌بینی‌کنندهٔ خوبی از شایستگی تحصیلی و اجتماعی آتی آنان محسوب می‌شود؛ اما همان‌گونه که قبلاً نیز اشاره شد ازدست‌رفتن این حمایت، این دسته از دانش‌آموزان را بیش از پیش درمعرض تهدید قرار می‌دهد. باتوجه به تفاوت‌هایی که در این پژوهش بین دانش‌آموزان بااختلال یادگیری خاص و دانش‌آموزان عادی مشاهده شد، ضرورت ارائهٔ آموزش‌های لازم درزمینهٔ ارتقای مهارت‌های اجتماعی، به‌ویژه کمک به این دسته از دانش‌آموزان به‌منظور به‌کارگیری سبک‌های شوخ‌طبعی سازگارانه، از اهمیت زیادی برخوردار است و چنانچه این امر محقق شود می‌تواند در ارتقای مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص و کاهش مشکلات ارتباطی و درنتیجه در بهبود سلامت روان و کاهش مشکلات تحصیلی آنان مؤثر واقع شود.

۶ تشکر و قدردانی

از مسئولان آموزش‌وپرورش شهر کرمان و همچنین معلمان و دانش‌آموزانی که ما را در انجام این پژوهش یاری کردند، قدردانی و تشکر می‌شود.

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.20.5]

References

1. Poorabdol S, Sobhi Gharamaleki N, Bastami M, Ghazanfari M. The Effect of Acceptance and Commitment Therapy in Decreasing Academic procrastination Among Students with Specific Learning Disorder (SLD). Biquarterly Journal of Cognitive Strategies in Learning. 2016;4(6):157-70. doi:10.22084/j.psychogy.2016.1466
2. American Psychological Association (APA). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders Fifth Edition (DSM-5), Washington, DC: American Psychiatric Association; 2013.
3. Bauminger N, Kimhi-Kind I. Social information processing, security of attachment, and emotion regulation in children with learning disabilities. Journal of Learning Disabilities. 2008;41(4):315-32. doi:10.1177/0022219408316095
4. Freilich R, Shechtman Z. The contribution of art therapy to the social, emotional, and academic adjustment of children with learning disabilities. The Arts in psychotherapy. 2010;37(2):97-105. doi:10.1016/j.aip.2010.02.003
5. Soleymani A, Zahed Babolan A, Farzaneh J, Setoudeh MM. A comparison of alexithymia and the social skills in students with and without learning disorders. Journal of Learning Disabilities. 2011;1(1):78-93. doi:jld-1-1-90-7-6
6. Auerbach JG, Gross-Tsur V, Manor O, Shalev RS. Emotional and behavioral characteristics over a six-year period in youths with persistent and nonpersistent dyscalculia. Journal of learning disabilities. 2008;41(3):263-73. doi:10.1177/0022219408315637
7. Merrell KW, Gimpel G. Social skills of children and adolescents: Conceptualization, assessment, treatment. Psychology Press; 2014.
8. Reff RC. Developing the humor styles questionnaire-revised: a review of the current humor literature and a revised measure. Washington State University; 2006.
9. Berry K. The use of humor in Counseling. Menomonie, Wisconsin, United States: University of Wisconsin-Stout; 2004.
10. Golestaneh SM. The role of personality characteristics, creativity and humor styles in prediction of students subjective well-being. Journal of Personality and Individual Differences. 2012;1(1):98-114.
11. Viana AR, Razuk M, de Freitas PB, Barela JA. Sensorimotor integration in dyslexic children under different sensory stimulations. PloS One. 2013;8(8):e72719. doi:10.1371/journal.pone.0072719
12. Gorman JC. Emotional disorders and learning disabilities in the elementary classroom. Interactions and Interventions: Corwin Press; 2001.
13. Siadatian SH, Ghamarani A. Meta-analysis of effectiveness of psychological educational interventions on academic performance of dyscalculia students. Journal of psychological researches. 2013;5(18):85-97.
14. Saadipour E. Research Methods in Psychology and Educational Sciences. 2 ed. Tehran: Ravan publication; 2014. 450 p.
15. Raven J. The Raven's Progressive Matrices: change and stability over culture and time. Cognitive Psychology. 2000;41(1):1-48. doi:10.1006/cogp.1999.0735
16. Rahmani J. The reliability and validity of Raven's progressive matrices test among Islamic Azad University students, branch of Khorasegan. Knowledge and Research in Applied Psychology. 2006;34:61-74.
17. Matson JL, Rotatori AF, Helsel WJ. Development of a rating scale to measure social skills in children: The Matson Evaluation of Social Skills with Youngsters (MESSY). Behaviour Research and Therapy. 1983;21(4):335-40. doi:10.1016/0005-7967(83)90001-3
18. Yousefi F, Khayyer M. Investigating of validity and reliability of Matson's social skills scale: A comparison between female and male students' performance. Journal of Social and Humanities Sciences. 2002;18(2):147-58. [Persian]
19. Martin RA, Puhlik-Doris P, Larsen G, Gray J, Weir K. Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the Humor Styles Questionnaire. Journal of Research in Personality. 2003;37(1):48-75. doi:10.1016/S0092-6566(02)00534-2
20. Taher D, Kazarian SS, Martin RA. Validation of the Arabic Humor Styles Questionnaire in a community sample of Lebanese in Lebanon. Journal of Cross-Cultural Psychology. 2008;39(5):552-64. doi:10.1177/0022022108321177

[Downloaded from www.jdisabilstud.org on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.20.5]